

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
OPĆINA POSUŠJE**

IZVJEŠĆE O OSTVARENJU GODIŠNJEG PLANA
IMPLEMENTACIJE
STRATEGIJE RAZVOJA OPĆINE POSUŠJE u 2019.god.

Posušje, svibanj, 2020. god.

IZVRŠNI SAŽETAK

Na samom početku bitno je naglasiti kako je Općina Posušje u 2019. godini uradila reviziju postojeće Strategije razvoja općine Posušje te je dokument Revidirana strategija razvoja općine Posušje usvojen na Općinskom vijeću 1.kolovoza 2019. godine..

Izvješće o implementaciji Strategije integriranog razvoja Općine Posušje (2014-2023.) ima za cilj informirati i pokrenuti sve bitne sudionike na razmišljanje te doprinijeti boljem donošenju odluka o realizaciji strateških ciljeva i prioriteta ekonomskog, društvenog razvoja i zaštite životne sredine, u okviru 11 definiranih sektorskih (ili operativnih) ciljeva. Dokumentom Revidirana strategija razvoja u pitanju je 7 definiranih sektorskih ciljeva budući da su neki od njih realizirani.

Planom implementacije za 2019. godinu predviđeno je provođenje 34 projekta ukupne vrijednosti **832.000,00** KM. U 2019. godini započeta je implementacija 23 projekata koji su projekti višegodišnjeg karaktera realizacije, dok su neki projekti iz 2018. godine završeni u ovoj izvještajnoj 2019.godini. Postotak realizacije projekata u izvještajnoj godini je dobar (67,64%), unatoč otežavajućoj okolnosti zbog nedostatka vlastitih financijskih sredstava u okviru općinskog proračuna. To je zaista dobar uspjeh zato što vrijednost donatorskih sredstava iznosi 816.289,00 KM ili 43,93 % od ukupnog iznosa realiziranih projekata. Ukupna vrijednost u cijelosti ili djelomično implementiranih projekata je 1.858.285,68 KM, što je čak 223,35% realizacije u odnosu na projektirani financijski okvir, a 56,07% od ovog iznosa realizirano je kroz proračun Općine, a ostalo iz vanjskih izvora. Važno je naglasiti kako ovo izvješće ne obuhvaća sve projekte koje Općina Posušje realizira uz pomoć županijskih ministarstava te uz pomoć sredstava federalnih ministarstava, Fonda za zaštitu okoliša i drugih. Kad bi ovo izvješće sadržalo i ta sredstva onda bi iznosi bili znatno veći.

U pogledu ključnih prioriteta i fokusa za prethodnu 2019. godinu, kao i prethodne 2018. realiziran je jedan projekt iz sektora ekonomskog ili gospodarskog razvoja koji se odnosi na poboljšanje poslovnog okruženja i poticanje razvoja poduzetništva i uređenja poduzetničke zone Osrdak kroz projekt COMPETE PLAMET koji se provodi u okviru Interreg IPA programa prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora 2014.-2020. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.603.369,21 €. Kroz program Interreg IPA prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora, EU financira sa 85% projektnih aktivnosti što predstavlja iznos od 1.362.863,82 €. Preostali iznos sufinanciraju projektni partneri. Projekt provodi JU Razvojna agencija Županije zapadnohercegovačke – HERAG u suradnji sa partnerima Općinom Posušje i Razvojnou agencijom Šibensko kninske Županije. Projekt COMPETE PLAMET i ove godine se nalazi u izvješću budući da je isti višegodišnji projekt sa značajnim financijskim sredstvima.

Što se tiče sektorskih ciljeva, njih je u Strategiji ukupno 11, a zaključno s 2019. godinom možemo reći kako je preko 80% njih ostvareno, a samom revidiranom strategijom njih je sada 7, što novih što starih koji nisu dosegli 100% ispunjenost.

U pogledu utjecaja realizacije Strategije na stanje makro pokazatelja u općini, tijekom 2019. godine je došlo do pozitivnih pomaka ili promjena u segmentu povećanja zaposlenih za oko 5 % na godišnjoj razini. Također indirektnim uspoređenjem pokazatelja razvijenosti (umjesto BDP-a koji se za općinske razine više ne računa) došlo je također do blagog napretka. Razlog za povećanjem broja zaposlenih krije se između ostalog i u tome što je odlukom Općinskog načelnika oslobođeno plaćanja općinskih taksi za registraciju obrta što je rezultiralo povećanim brojem registracije obrta, a samim time i broja zaposlenih.

Kada je riječ o zaključcima i korektivnim mjerama u pogledu prethodne godine, najveće prepreke ili teškoće su se odnosile na nedostatak finansijskih sredstava za vlastito samostalno financiranje projekata iz Strategije kao i sredstvima viših razina vlasti te nedovoljan (relativno mali) broj poziva ili javnih natječaja međunarodnih projektnih i razvojnih subjekata u BiH. Sve to upućuje na to da se u 2020. godini nastavi sa istim ili jačim intenzitetom pripreme i apliciranja projekata na svaku moguću priliku koja se ukaže.

1. UVOD

Cilj ovog izvještaja je da na jednostavan i jasan način predstavi rezultate implementacije Strategije razvoja općine Posušje tijekom 2019. godine. Njegova svrha je, također, da informira i pokrene sve bitne sudionike na dodatnu motivaciju i razmišljanje o doprinosu u svom radu kao i u donošenju odluka o strateškim prioritetima i operativnim ciljevima u narednim godinama. U tom smislu, ovaj dokument sadrži pouke i preporuke za budući rad i predlaže mjere za poboljšanje procesa i rezultata implementacije Strategije.

Strategiju integriranog razvoja općine Posušje za razdoblje 2014-2023. godine izradio je Razvojni tim Općine Posušje, (po miPRO metodologiji - www.ba.undp.org/.../methodology-for-integrated-local-development-planning-in-bih) u okviru Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDLP), koji predstavlja zajedničku inicijativu Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP BiH). Strategija razvoja općine Posušje usvojena je u lipnju 2014. godine na 15. redovnoj sjednici Općinskog Vijeća, održanoj dana 05.06.2014. godine. Kao operativni instrument za realizaciju strategije, Općina priprema trogodišnji plan implementacije (1+2) svake godine od usvajanja strategije. Detaljni plan implementacije za 2019.- 2021. godinu je pripremljen i objavljen je na web stranici općine. Općinska strategija razvoja revidirana je tijekom 2019. godine i ista je usvojena 1. kolovoza 2019. godine na Općinskom vijeću Općine Posušje.

Ovaj izvještaj odnosi se na implementaciju strateških, odnosno sektorskih, prioriternih projekata u 2019. godini, koji se, po miPRO metodologiji, planiraju uz konzultacije sa svim bitnim sudionicima u zajednici u svim fazama implementacije strategije.

Nositelj izrade trogodišnjeg Plana implementacije (1+2) kao i izvještaja je Odsjek za razvoj u suradnji sa Jedinicom za lokalni ekonomski razvoj pri uredu Općinskog načelnika. Izvješće je pripremljeno u djelomičnoj (koliko je bilo potrebno) suradnji sa predstavnicima drugih općinskih službi.

Podaci o implementaciji se kontinuirano prikupljaju tijekom cjelokupnog razdoblja koji pokriva ovaj izvještaj i to korištenjem softverskog alata APIS za praćenje implementacije Strategije. Podaci se timski analiziraju, na temeljem čega se priprema kvalitativni osvrt na promatrano razdoblje implementacije, kao i pouke i preporuke za naredno razdoblje.

2. STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI

Kako bi se izvješće moglo lakše pratiti, donosimo skraćeni izvadak iz Strategije razvoja koji se odnose na ključne elemente planiranja i pripadajuće strateške kao i operativne odnosno sektorske ciljeve.

2.1. Vizija

Revidiranom strategijom razvoja općine Posušje za razdoblje 2019. – 2023. godine, definirana je sljedeća vizija:

**„OSTANIMO, SAČUVAJMO, RAZVIJMO, NAŠE POSUŠJE
OPĆINA MLADIH, OBRAZOVANIH I PODUZETNIH LJUDI KOJI KORIŠTENJEM
PRIRODNIH BOGATSTAVA DOBRO ŽIVE NA SVOJIM OGNJIŠTIMA ”**

2.2. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi predstavljaju prvu transformaciju vizije razvoja. Temeljem srednjoročne evaluacije provedbe strategije, finalnog rezultata provedene revizije socio-ekonomske i SWOT analize, te ažuriranim strateškim pravcima zaključeno je da su strateški ciljevi relevantni ali da se ažuriraju da na bolji način artikuliraju viziju razvoja, tj. da se prva tri strateška cilja redefiniiraju a da se četvrti strateški cilj integrira u prethodna tri strateška cilja. Revidirani strateški ciljevi za sljedeće petogodišnje razdoblje su sljedeći:

Strateški cilj 1: Razvijeno poslovno okruženje i konkurentno lokalno gospodarstvo

Strateški cilj 2: Razvijena društvena infrastruktura i sadržaji, socijalne i ostale javne usluge

Strateški cilj 3: Izgrađena komunalna infrastruktura uz zaštićen okoliš

2.3. Sektorski ciljevi

Strateški prioriteti za razvoj općine su: ekonomski razvoj, društveni razvoj i zaštita životne sredine. U okviru ovih sektora, definirano je 11 sljedećih sektorskih ciljeva:

Ekonomski razvoj

Sektorski cilj 1: Prilagoditi općinu potrebama poduzetništva

Sektorski cilj 2: Do 2023. god. razviti sustav potpore organiziranoj poljoprivrednoj proizvodnji

Sektorski cilj 3: Do 2023. god razviti prepoznatljiv turistički sadržaj

Društveni razvoj

Sektorski cilj 1: Do 2023. unaprijediti kvalitetu obrazovanja, kulturnih i socijalnih sadržaja u općini Posušje

Sektorski cilj 2: Do 2023. god. podići razinu kvalitete prostornog uređenja općine i javnih sadržaja

Sektor zaštite i unapređenja okoliša

Sektorski cilj 1: Do 2023. god. poboljšati kvalitetu i dostupnost pitke vode i smanjen negativan utjecaj od otpadnih voda i čvrstog otpada

Sektorski cilj 2: Do 2023. god poboljšati kvalitetu mreže lokalnih putova i podići razinu zaštite od požara

2. 4. Ključni planirani prioriteti i fokusi za promatrano godišnje razdoblje (2019. godina)

Ključni prioriteti ekonomskog sektora

U skladu sa definiranim sektorskim ciljevima, aktivnosti na realizaciji Strategije su se odnosili na ključne prioritete ekonomskog sektora za 2019. godinu: **Sektorski cilj 1: Prilagoditi općinu potrebama poduzetništva**

Kontinuirano je se radilo na tome da se poboljša poslovni ambijent, da unaprijedimo poslovnu infrastrukturu stalno imajući u vidu veći broj novih radnih mjesta i smanjenje nezaposlenosti. Fokus na navedene elemente ćemo nastaviti i u 2020. godini. U 2019.godini radilo se na ideji općinskih poticajnih mjera koje su objavljene početkom ove 2020. godine. Važno je i napomenuti kako je Općinski načelnik oslobodio sve one koji registriraju obrt plaćanja općinskih taksi za registraciju obrta.

Ključni prioriteti društvenog sektora

U društvenom sektoru ključni prioritet je bio na poboljšanju obrazovne infrastrukture što odražava **Sektorski cilj 1: Do 2023. unaprijediti kvalitetu obrazovanja, kulturnih i socijalnih sadržaja u općini Posušje.** Temeljem sektorskog cilja Općina Posušje radila je na uvođenju novog obrazovnog strukovnog zanimanja CNC operater. Općina je radila na ovom zanimanju jer je isto prepoznato kao traženo i iznimno kvalitetno zanimanje. Projekti vezani za osnovno školske zgrade, zgradu srednje škole i dječji vrtić kao infrastruktura predškolskog obrazovnog ustava. Ovdje je postignuto da se paralelno postižu ostvarenje ciljeva iz sektora zaštite okoliša u smislu povećanja energetske učinkovitosti (utopljavanjem školskih zgrada) čime se postiglo da bude uspješna realizacija. U velikoj mjeri radilo se na završetku nove Osnovne škole fra Petar Bakula koja bi svoja vrata trebala otvoriti na jesen 2020.

Ključni prioriteti sektora okoliša

U sektoru okoliša za 2019. radilo je se na vodoopskrbnom sustavu Vir-Zagorje kao i na vodoopskrbnom sustavu Rakitno. Aktivnosti će se nastaviti i u 2020.godini. Općina je aktivno radila na prijavi projekata vezanih za vodoopskrbu. Također, ono što je važno spomenuti da će se napokon krenuti s realizacijom projekta Pročistač pitke vode budući da su dobivene pozitivne naznake vezane za ovaj projekt.

2.5. Zbirni pregled prioriternih projekata i okvira za njihovo financiranje obuhvaćenih Planom implementacije 2019-2021. godinu

Za plansko razdoblje 2019-2021. godine ukupno je planirano 34 projekata. Promatrajući po razvojnim sektorima za razdoblje 2019-2021. godine, u sklopu ekonomskog sektora je ukupno planirano 15 projekata, u društvenom sektoru 5 projekata te u sektoru okoliša 8 projekata. Za realizaciju ovih projekata (njih 34 konkretno u 2019.) planirano je ukupno 832.000,00 KM, od toga iz vlastitih izvora 361.000,00 KM, iz eksternih 471.000,00 KM. U nastavku je grafički prikaz strukture planiranih projekata po broju projekata po sektorima, izvorima financiranja i financijskim parametrima po sektorima.

Što se tiče izvora eksternog financiranja, najznačajniji predviđeni izvori za razdoblje 2019-2021. godine su više razine vlasti i drugi međunarodni donatorsko razvojni subjekti koji projektno djeluju u BiH. Kako bi iskoristila prilike za privlačenje sredstava iz eksternih izvora općina je tijekom 2019. godine aplicirala na sve dostupne javne pozive i natječaje te se uključila u sve projekte kojima je imala mogućnost pristupa, kao što su razvojni projekti. U sljedećem razdoblju općina namjerava pripremiti najmanje deset projekata putem kojih će aplicirati na sve dostupne javne pozive domaćih institucionalnih i inozemnih projektnih subjekata u BiH. Također ćemo nastaviti realizirati promotivne aktivnosti u cilju privlačenja investitora u poslovne zone Osrdak i Vlake. Značajniji projekt u 2019., kao i u prethodnoj godini, je COMPETE PLAMET. Projekt se provodi u okviru Interreg IPA programa prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2014. – 2020. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.603.369,21 €. Kroz program Interreg IPA prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora financira se 85% projektnih aktivnosti što predstavlja iznos od 1.362.863,82 €. Preostali iznos sufinanciraju projektni partneri. Projekt provodi JU Razvojna agencija Županije zapadnohercegovačke – HERAG u suradnji sa partnerima Općinom Posušje i Razvojnou agencijom Šibensko kninske Županije.

Planirano je da se najveći dio sredstava utroši u okviru ekološkog sektora, gdje su sadržani i najveći/kompleksni infrastrukturni vodoopskrbni i drugi projekti u ukupnom iznosu od 378.000,00 KM od čega iz općinskog proračuna 170.500,00 KM (45,05%), a iz eksternih izvora 208.000,00 KM (54,95%).

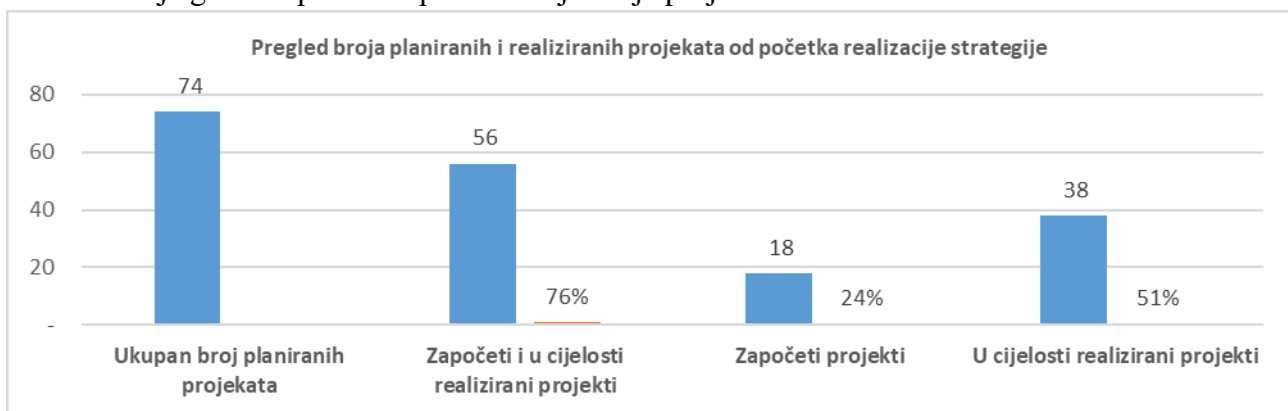
Naglasak je na prioritetima kao što je pročištač pitke vode za Posušje, zatim vodoopskrbni sustavi (magistralni vodovodi) Rakitno i Vir-Zagorje, kao i izgradnja dijela kanalizacijske mreže. Također prioritetnim se drže svi ostali projekti i mjere koji imaju za cilj stvaranje preduvjeta za otvaranje novih radnih mjesta te projekti ruralnog razvoja koji za cilj imaju iskorištavanje prirodnih resursa za samoodrživo poduzetništvo u poljoprivrednim proizvodnjama na cijelom prostoru općine Posušje.

3. PREGLED IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE INTEGRIRANOG RAZVOJA

3.1. Sažet osvrt na prethodno razdoblje implementacije (od početka realizacije strategije)

Od početka realizacije razvojne Strategije u potpunosti je završeno 38 projekata iz Strategije razvoja. Vrijednost realiziranih projekata iznosi preko 5 mil.KM. Pored projekata iz Strategije još je implementirano i 17 „novih“ projekata koji nisu bili predviđeni planom implementacije. Također je započeto 45 višegodišnjih projekata, od toga su neki završili, neki se odvijaju svake godine i slično. Ujedno, u proces implementacije je uključeno 17 novih projekata (koji nisu bili planirani Strategijom, ali čije uključnje i implementacija sigurno doprinosi realizaciji zacrtanih strateških/sektorskih ciljeva).

U nastavku je grafički prikaz implementacije broja projekata.

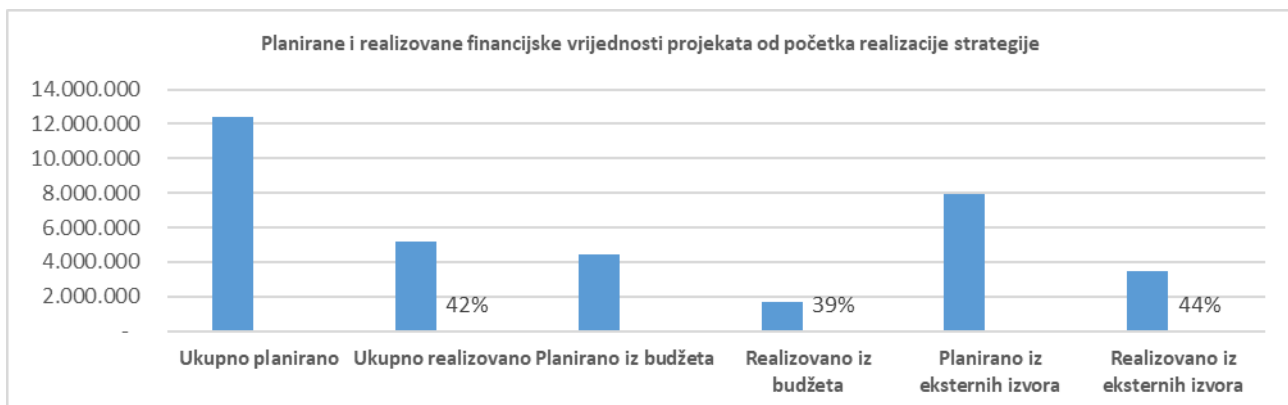

Ukupna vrijednost planiranih projekata je 12.410.714 KM, dok je vrijednost u potpunosti završenih projekata kao i projekata koji su još uvijek u procesu realizacije 5.220.230 KM, što je 42,06% realizacije planiranog.

U strukturi vrijednosti ukupnog broja planiranih projekata, za cijelo vrijeme trajanja strategije (6 godina), 4.472.821,32 KM (36,04%) je predviđeno iz općinskog proračuna dok je 7.937.892,68 KM (63,96%) predviđeno iz vanjskih izvora.

Kada je riječ o strukturi realiziranih projekata, od ukupnog broja u potpunosti završenih projekata ili projekata koji su još uvijek u procesu realizacije, vrijednost od 1.722.612,11 KM (33%) je realizirana iz općinskog proračuna dok je 3.497.617,89 KM (67%) realizirano iz vanjskih izvora.

U nastavku je grafički prikaz financijske implementacije projekata.

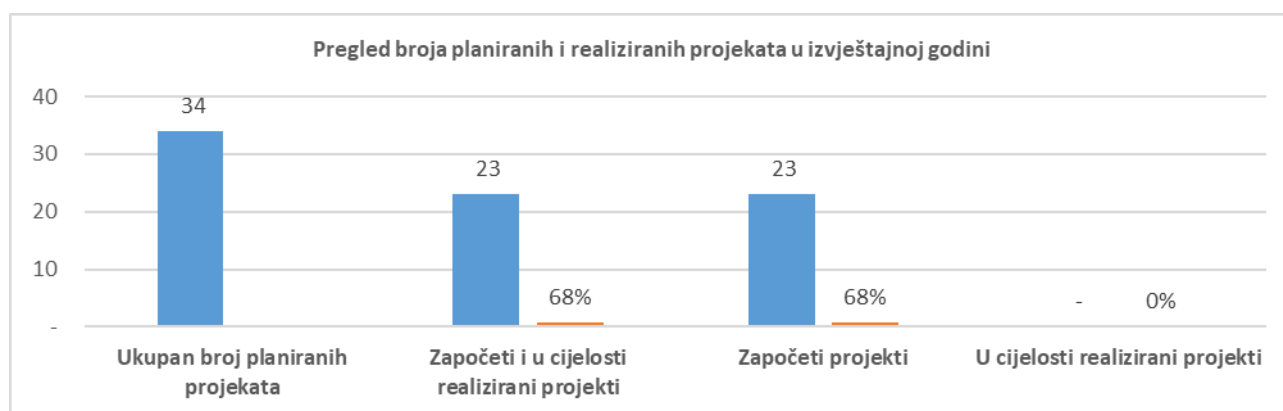
Promatrajući realizaciju ukupnog broja započetih i u potpunosti završenih projekata, od početka realizacije strategije, može se zaključiti da je postignuta dobra realizacija. Mada na postotak realizacije ukupnog broja projekata utječu brojni faktori ipak se može zaključiti da je ključni ograničavajući faktor nedostatak financijskih sredstava u općinskom proračunu kao i nedovoljan broj izvora financiranja viših razina vlasti i ograničen broj poziva međunarodnih razvojnih i donatorskih faktora pogotovo kad je temeljna infrastruktura u pitanju.

Kada je riječ o financijskoj realizaciji u 2014., 2015., 2016., 2017., 2018. i 2019. godini ukupno je planirano (ili teoretski) 12.410.714 KM. Realizirano je ukupno 5.220.230 KM ili 42,06%. Ovdje treba napomenuti da je u planiranim projektima stalno planiran i pročištač pitke vode kao projekt višemilijunske vrijednosti. Kad bismo samo njegovu vrijednost oduzeli od ukupno planiranih sredstava postotak realizacije bi bio skoro dvostruko veći. Može se zaključiti da je omjer planiranog i ostvarenog u zadnjih 6 godine realno balansiran te da nema nikakvu tendencioznu dimenziju.

3.2. Pregled implementacije Strategije u izvještajnoj 2019. godini

Planom implementacije za 2019. (konkretno na izvještajnu godinu) godinu je planirano 28 projekata. Važno je naglasiti kako u 2019. godini ima završenih projekata koji nisu bili planirani planom implementacije.

U nastavku je grafički prikaz realizacije projekata.

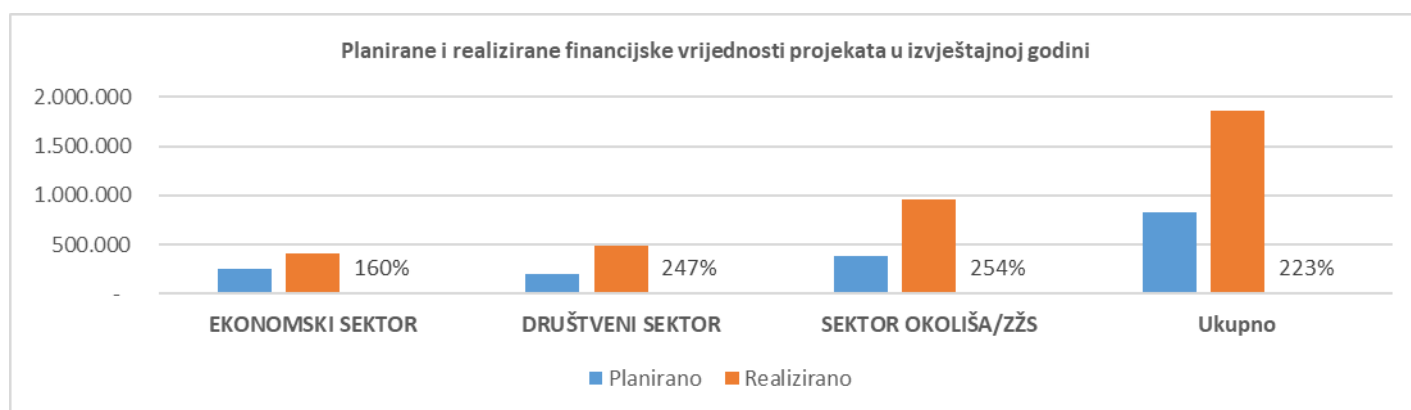
Tijekom prethodne godine se privremeno odustalo od realizacije 5 projekata (od donatora neprihvaćeni ili odbaćeni projekti) dok izmijenjenih projekata nema. Glavni razlozi za odustajanje od realizacije u 2019. godini od ovih projekata su „ne-prolazak“ projekata kod donatora ili sufinancijera. Ti projekti su redom:

- Rekonstrukcija zgrade za Dom kulture
- Uređenje i opremanje novih prostorija glazbene škole u Domu kulture
- Osnivanje KIS-a
- Opremanje studija i multimedijalne dvorane za klape i ostale KUD-ove
- Prenamjena zgrade JP EP HZHB u gradsku knjižnicu

Riječ je o projektima koji su prijavljeni na IPA CBC prekogranične projekte koji nažalost nisu ostvarili dovoljan broj bodova za financiranje sredstvima Europske unije.

Kada je riječ o financijskoj realizaciji, ukupna realizacija projekata je 223,35% u odnosu na plan. Pri tome u strukturi realiziranih projekata 56,07 % se odnosi na financiranje iz općinskog proračuna dok je 43,93 % iz eksternih izvora financiranja. Uspoređujući planiranu strukturu po izvorima financiranja gdje je u planu implementacije bilo predviđeno za 2019. godinu 43,39% iz općinskog proračuna, a 56,61% iz vanjskih izvora financiranja, može se zaključiti da je dobro i realno planirano te isto tako da je postignut maksimum u realizaciji obzirom na raspoloživa sredstva i dostupne vanjske izvore sufinanciranja. Može se zaključiti da treba nastaviti istim trendom planiranja koji je dobrog balansa u ekonomskom i društvenom sektoru uz znatno odstupanje u sektoru okoliša (u kojem su vodoopskrbi – skupi projekti pa zbog toga je nužna posljedica odstupanje realizacije od planiranih projekcija implementacije.

U nastavku je grafički prikaz financijske realizacije po sektorima.

U tabelama u nastavku je dat detaljan prikaz ukupno realiziranih projekata u odnosu na planirano, ukupno i po sektorima:

Tabela 1. Pregled planiranih i ostvarenih projekata u 2019. godini (sva tri sektora)

PREGLED (cijeli i djelimično realizirani projekti)	Broj projekata	Ukupno	Iz proračuna	Iz eksternih izvora
PLANIRANO				
A. Ukupan broj planiranih projekata	34	832.000,00	361.000,00	471.000,00
% struktura financiranja od A			43,39%	56,61%
U REALIZACIJI				
B. Ukupan broj u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata	23	1.858.285,68	1.041.995,79	816.289,89
% u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata (od A)	67,65%	223,35%		
% struktura (od B)			56,07%	43,93%
C. Ukupan broj djelimično realiziranih projekata	23	1.858.285,68	1.041.995,79	816.289,89
% djelimično realiziranih projekata (od A)	67,65%	223,35%		
% struktura (od C)			56,07%	43,93%
D. Ukupan broj u cijelosti završenih projekata	0	-	-	-
% djelimično realiziranih projekata (od A)	0,00%	0,00%		
% struktura (od D)			#DIV/0!	#DIV/0!

Tabela 2. Financijska projekcija planiranih i ostvarenih projekata raspoređenih po sektorima na temelju Plana implementacije.

2019	Oblast	Zbir financijskih vrednosti		Struktura financiranja	
		Planirano	Realizirano	Proračun (%)	Ostalo (%)
	Ekonomski razvoj	253.500,00	404.500,00	44,38%	55,62%
	Društveni razvoj	200.000,00	493.303,65	62,36%	37,64%
	Ekološki razvoj	378.500,00	960.482,03	57,77%	42,23%
	Ukupno	832.000,00	1.858.285,68	56,07%	43,93%
	% po planu implementacije		223,35%		

Sektor ekonomskog razvoja

U sektoru ekonomskog razvoja za 2019. godinu planirano je 16 projekata. Detaljne informacije su prikazane u tablicama u nastavku teksta.

Najznačajniji projekt u 2019. godini u području ekonomskog sektora je Doprinos uređenja poduzetničkih zona u općini Posušje gdje je se u poduzetničkoj zoni Osrdak asfaltirala dionica uz vrijednosti preko 300.000 KM gdje je Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta sufinanciralo izgradnju ove dionice s iznosom od 225.000 KM.

Tabela 3. Pregled planiranih i ostvarenih projekata u ekonomskom sektoru u 2019. godini

PREGLJED (cijeli i djelimično realizirani projekti)	Broj projekata	Ukupno	Iz proračuna	Iz eksternih izvora
PLANIRANO				
A. Ukupan broj planiranih projekata	16	253.500,00	85.500,00	168.000,00
% struktura financiranja od A			33,73%	66,27%
U REALIZACIJI				
B. Ukupan broj u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata	10	404.500,00	179.500,00	225.000,00
% u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata (od A)	62,50%	159,57%		
% struktura (od B)			44,38%	55,62%
C. Ukupan broj djelimično realiziranih projekata	10	404.500,00	179.500,00	225.000,00
% djelimično realiziranih projekata (od A)	62,50%	159,57%		
% struktura (od C)			44,38%	55,62%
D. Ukupan broj u cijelosti završenih projekata	0	-	-	-
% djelimično realiziranih projekata (od A)	0,00%	0,00%		
% struktura (od D)			#DIV/0!	#DIV/0!

Društveni sektor

U društvenom sektoru za 2019. godinu planirano je 7 projekata. U ovom sektoru sredstva koja su namijenjena za realizaciju projekata su bila realizirana uglavnom iz proračunskih sredstava (Detaljne informacije su prikazane u tabeli u nastavku teksta).

Najznačajniji projekti u 2019. godini u području društvenog sektora su u domeni obrazovanja. Valja spomenuti projekt iz 2018. pod nazivom „Jačanje sektora turizma u općini Posušje“. Kroz ovaj projekt Općina Posušje je nabavila potrebnu opremu za održavanje manifestacije (Blidinje Gastro Festival) koja je u 2018. godini omogućila malim proizvođačima da besplatno izlažu svoje domaće proizvode. Općina Posušje je zahvaljujući ovom projektu uspješno realizirala manifestaciju BGF i u 2019. godini.

Tabela 4. Pregled planiranih i ostvarenih projekata u društvenom sektoru 2019 . godini.

PREGLED (cijeli i djelimično realizirani projekti)	Broj projekata	Ukupno	Iz proračuna	Iz eksternih izvora
PLANIRANO				
A. Ukupan broj planiranih projekata	7	200.000,00	105.000,00	95.000,00
% struktura financiranja od A			52,50%	47,50%
U REALIZACIJI				
B. Ukupan broj u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata	7	493.303,65	307.618,65	185.685,00
% u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata (od A)	100,00%	246,65%		
% struktura (od B)			62,36%	37,64%
C. Ukupan broj djelimično realiziranih projekata	7	493.303,65	307.618,65	185.685,00
% djelimično realiziranih projekata (od A)	100,00%	246,65%		
% struktura (od C)			62,36%	37,64%
D. Ukupan broj u cijelosti završenih projekata	0	-	-	-
% djelimično realiziranih projekata (od A)	0,00%	0,00%		
% struktura (od D)			#DIV/0!	#DIV/0!

Sektor zaštite okoliša/životne sredine

U sektoru okoliša/ zaštite životne sredine za 2019. godinu planirano je 11 projekata. Iz prethodnih godina je preneseno nekoliko projekata čija je realizacija nastavljena u prethodnoj godini a započet je 1 novi projekt. U ovom sektoru sredstva koja su namijenjena za realizaciju projekata su uglavnom planirana iz vanjskih izvora (Detaljne informacije su prikazane u tabelama u nastavku teksta).

Najznačajniji planirani projekti u 2019. godinu u oblasti okoliša/ zaštite životne sredine su u domeni vodoopskrbe stanovništva: Jedan od zasigurno najvećih projekata u vodoopskrbnom sustavu je pročistač pitke vode koji je sastavni dio planiranih projekata. Za realizaciju ovog projekta potrebno je 4.264.000,00 KM, a većina izdataka je planirana iz vanjskih izvora financiranja. Također treba spomenuti Izgradnju vodoopskrbnog sustava Rakitno. Riječ je o 15 km magistralne vodovodne mreže (vodoopskrbni prsten oko rakitskog polja) i oko 2520 priključaka. Realizirani dijelovi sustava do sada su uglavnom financirani iz vanjskih izvora.

Tabela 5. Pregled planiranih i ostvarenih projekata u sektoru okoliša/ zaštite životne sredine u 2019. godini

PREGLED (cijeli i djelimično realizirani projekti)	Broj projekata	Ukupno	Iz proračuna	Iz eksternih izvora
PLANIRANO				
A. Ukupan broj planiranih projekata	11	378.500,00	170.500,00	208.000,00
% struktura financiranja od A			45,05%	54,95%
U REALIZACIJI				
B. Ukupan broj u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata	6	960.482,03	554.877,14	405.604,89
% u cijelosti ili djelimično realiziranih projekata (od A)	54,55%	253,76%		
% struktura (od B)			57,77%	42,23%
C. Ukupan broj djelimično realiziranih projekata	6	960.482,03	554.877,14	405.604,89
% djelimično realiziranih projekata (od A)	54,55%	253,76%		
% struktura (od C)			57,77%	42,23%
D. Ukupan broj u cijelosti završenih projekata	0	-	-	-
% djelimično realiziranih projekata (od A)	0,00%	0,00%		
% struktura (od D)			#DIV/0!	#DIV/0!

3.3 Ključni rezultati i ostvareni napredak

Na temelju svih prikupljenih i obrađenih podataka o implementaciji projekata u izvještajnom razdoblju može se zaključiti da su godišnji rezultati vidljivi prije svega kroz ulaganja u infrastrukturu i stvaranje boljeg poslovnog okruženja i kvalitativnog progresa u sektoru objekata infrastrukture u školstvu. Od ukupno 11 sektorskih ciljeva napredak je postignut kod 8 ciljeva ili 80,00 %. Generalno možemo zaključiti da je to vrlo dobar rezultat.

Ekonomski razvoj

Sektorski cilj 1: Npr. Do 2019. prilagoditi općinu potrebama poduzetništva i smanjiti nezaposlenost. Općina je u 2017. godini dobila BFC certifikat što je jedan od važnih pokazatelja da je Općina naporno i vrijedno radila na dobivanju istog i kako nije cilj samo dobiti BFC certifikat nego konstantno raditi na poboljšanju potreba poduzetništva što će pridonijeti i smanjenju nezaposlenosti. To je jedan od ključnih indikatora da je općina i prije krajnjeg roka trajanja ovog sektorskog cilja ispunila ovaj cilj. Također je realiziran projekt „Logističkog centra“ u zoni Osrdak kao bitan općinski instrument za podršku razvoja početničkog poduzetništva. Pored toga, po informacijama objavljenim na web stranici posuških gospodarstvenika, došlo je u protekloj godini do povećanja broja zaposlenih. Samo ova dva pokazatelja navodimo kao argument tvrdnji da je u proteklom razdoblju, između ostalog, zahvaljujući i realiziranim projektima iz Strategije i drugim projektima koji su realizirani, a nisu iz Strategije, došlo do progresa u odnosu na prethodno stanje glede ovog sektorskog cilja. Također, općina je registrirala fondaciju Tehnološki park Posušje koji je opremljen s CNC strojevima za obradu metala i plastike. U 2019. godini pristupilo se i postupku re-certifikacije, a produženje BFC certifikata očekuje se krajem 2020. godine. Važno je istaknuti i to kako je Općinski načelnik oslobodio plaćanja taksi registracije obrta sve one koji se odluče na registraciju obrta. Između ostalog krajem 2019. godine pristupilo se izradi poticajnih mjera razvoju poduzetništva na području općine Posušje koje se namjeravaju provesti u 2020. godini.

Sektorski cilj 2: *Do 2019. stvoriti preduvjete za organiziranu poljoprivrednu proizvodnju u specifičnim granama proizvodnje.*

Kod ovog sektorskog cilja nije zabilježeno značajniji utjecaj jer u 2019. godini nije bilo značajnijeg projekta koji bi svojim izlaznim rezultatima utjecao na indikatore po ovom sektorskom cilju.

Sektorski cilj 3: *Do 2019. razviti prepoznatljiv turistički sadržaj i razviti potrebnu turističku infrastrukturu.*

Općina Posušje aktivno je radila na prepoznavanju turističkog sadržaja koje ista nudi. Tako su uspješno provedena dva turistička projekta: Jačanje sektora turizma u općini Posušje i Razvoj turizma na tri jezera. Ovim projektima izrađena je web stranica Herzegovina Lakes na kojoj posjetitelji stranice mogu vidjeti razne turističke sadržaje koje općina Posušje ima i nudi. Također su izrađeni razni promotivni materijali koji prikazuju sve turističke potencijale na cijelom području općine Posušje između kojih valja istaknuti video materijal. Izuzetno je važno napomenuti i manifestaciju Blidinje Gastro Festival koja je održana zahvaljujući projektu Jačanje sektora turizma u općini Posušje, a koja je dala priliku malim proizvođačima da besplatno pokažu što nude te samim time jačaju svoju ponudu na konkurentnom tržištu. Važno je istaknuti i kako Općina planira raditi na uređenju lokaliteta Ričina.

Društveni razvoj

Sektorski cilj 1: *Do 2017. unaprijediti kvalitetu obrazovne infrastrukture.*

U ovom sektorskom cilju je došlo do značajnog pozitivnog kvalitativnog pomaka, jer je se radilo na uvođenju novog strukovnog zanimanja CNC operater koje je prepoznato kao potrebno zanimanje za naše i šire tržište rada (zanimanje CNC operater krenulo je u izvještajnoj godini). Nastavljeni su i radovi na novoj OŠ koja će svojim završetkom i puštanjem u funkciju uvelike popraviti kvalitetu održavanja nastave. Nova OŠ planira se otvoriti u školskoj 2020./21.

Sektorski cilj 2: *Do 2018. Razvijeni preduvjeti za uključivanje mladih u izvanškolske, sportske i kulturne aktivnosti.*

Općinska podrška radu općinskih sportskih klubova kroz općinski sportski savez rezultirala je činjenicom da je došlo do povećanja broja sportskih aktivnosti broja djece i mladih uključenih u sportske klubove na broj od 830 članova, što je povećanje za preko 10%. U ovom sektorskom cilju je također došlo i do kvalitativnog i kvantitativnog progressa.

Sektorski cilj 3: *Do 2019. ojačati sustav socijalne i civilne zaštite*

Što se tiče ovog cilja Općina je već ranije i u 2015. i 2016. godini uvelike ostvarila ovaj sektorski cilj.

Sektorski cilj 4: *Do 2019. Uspostaviti sustav očuvanja i zaštite kulturne baštine*

Kod ovog cilja najviše se radilo na području lokaliteta Ričina gdje se radilo na istraživanju spomenutog kulturnog područja kao i uređenju istoga. Valja istaknuti i to kako je to područje proglašeno nacionalnim spomenikom.

Sektor zaštite i unapređenja okoliša

Sektorski cilj 1: *Do 2019. poboljšati kvalitetu i dostupnost pitke vode i kanalizacijskog sustava.*

Obzirom na segmentarni izvedbeni pristup u 2019. godini, koji je jedino moguć zbog nedostatka većih financijskih sredstava za realizaciju ukupnog vodoopskrbnog sustava, možemo također ocijeniti da je postignut blagi napredak u približavanju konačnom cilju a to je da svi građani općine Posušje

dobiju priključak na pitku vodu i priključak na kanalizacijski sustav. Radilo je se na dostupnosti pitke vode onom stanovništvu koje nije bilo na vodovodnoj mreži, a to su Vir, Zagorje i Rakitno. Valja spomenuti i to kako će projekt pročištača pitke vode uskoro krenuti u realizaciju nakon dobivenih pozitivnih povratnih informacija u 2020.god.

Sektorski cilj 2: *Do 2019. poboljšati kvalitetu mreže lokalnih putova*
Svake godine radi se na održavanju mreže lokalnih putova.

Sektorski cilj 3: *Do 2019. Uspostaviti učinkovit sustav upravljanja otpadom*
Akcijskim planom LEAP definirane su konkretne mjere i projekti koji se odnose na sve vrste otpada i upravljanja otpadom. Možemo konstatirati da je učinjen značajan kvalitativan korak u progresnom smislu u ovom sektorskom cilju.

Sektorski cilj 4: *Do 2019. povećanje energetske učinkovitosti u minimumu 50% javnih objekata*
Realizacijom projekata izrade termofasada na objektima Osnovnih škola, u Posušju, u Vir, u Rakitnu, te Srednje strukovne škole u Posušje kao i Gimnazije, možemo kazati da je zacrtani cilj postignut 100% već u 2016. godini. Područne škole koje nisu bile odrađene u 2016., njihova energetska učinkovitost rađena je u 2017.godini. 2019. godine odobrena su sredstva za energetska efikasnost na objektima Dječji vrtić Bajka i Osnovna škola Vranić.

3.4. Vertikalna i horizontalna usklađenost i razina integriranosti

U skladu sa planiranim razvojnim prioritetima koji su vertikalno usklađeni sa strateškim i planskim dokumentima viših razina vlasti, općina je u izvještajnom razdoblju realizirala jedan od bitnih projekata. Fondacija Tehnološki park Posušje opremljena je s CNC strojevima kroz projekt Compete Plamet. Asfaltirana je jedna dionica kroz projekt COMPETE PLAMET, a druga kroz projekt Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, a obje dionice u poduzetničkoj zoni Osrdak.

U pogledu horizontalne usklađenosti značajno je naglasiti projekt izgradnja nove OŠ gdje Općina Posušje svake godine nastoji putem projektnih poziva osigurati sredstva za nastavak izgradnje pa je tako u 2019. od strane Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH odobreno 1.100.000,00 kuna.

3.5 Institucionalni kapaciteti gradske uprave i suradnje sa bitnim sudionicima

Poslove projektnih aktivnosti provodi Jedinica za upravljanje razvojem (JURA) u suradnji i partnerstvu sa Odsjekom za razvoj u Službi za gospodarstvo općine Posušje.

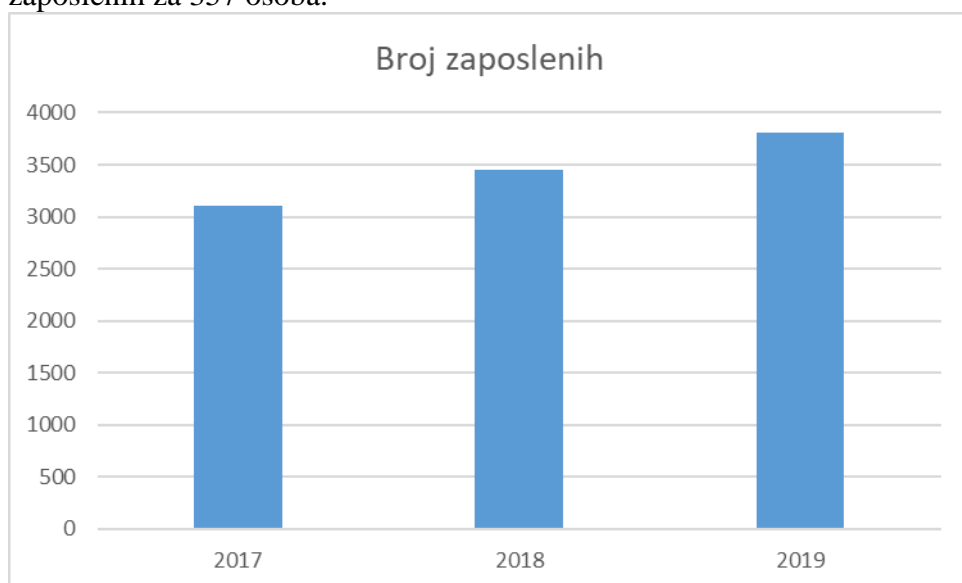
Uspostavom općinske JURA-e su se stvorile temeljne pretpostavke za proaktivan i uspješan projektni pristup Općine prema višim razinama vlasti i donatorskim adresama. JURA i Odsjek za razvoj pružaju sve usluge pomoći u pisanju projekata za eksterne subjekte (Institucije i NVO) pored svojih internih-općinskih projektnih aktivnosti i drugih razvojnih aktivnosti u partnerstvu sa npr. UNDP BiH, GIZ, REDAH, HERAG itd.

U pogledu implementacijskih kapaciteta ostalih sudionika (NVO, poslovnog sektora i drugih aktera koji sudjeluju ili indirektno doprinose implementaciji Strategije) stanje se može opisati kao dobro. U 2019. godini krenulo je se s revidiranjem Strategije Općine Posušje, a u njeno revidiranje uključeni su svi važni sudionici među kojima je i NVO i poslovni sektor. U pogledu razvoja kapaciteta vanjskih sudionika (NVO i ostale institucije) neophodno je podržati rad aktivnijih NVO koji bi mogli izrasti u ozbiljnije partnere općini za implementaciju projekata iz Strategije razvoja. Razlog nedovoljno razvijenog NVO u Posušju glede aplikacijskih kapaciteta je što nema fondova u BiH (također ni

fondova EU za BiH) i donatorskih izvora financiranja i nepostojanje mehanizama predfinanciranja i vlastitog financijskog sudjelovanja (min 15% od vrijednosti bilo kojeg projekta) u slučaju da aplicirani projekt bude prihvaćen za financiranje.

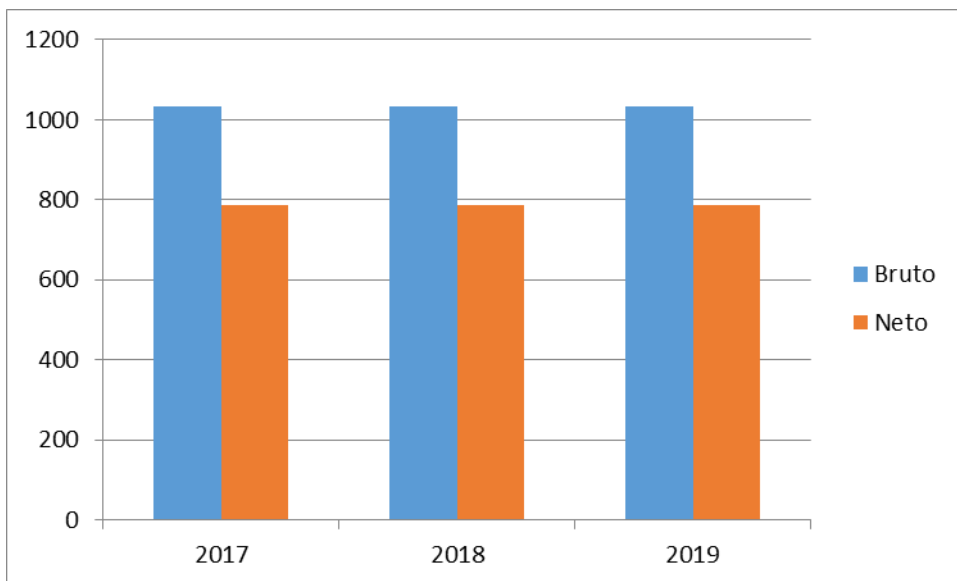
3. KLJUČNI MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI

Na području općine, živi 20477 stanovnika, od čega je 3803 zaposlenih, dok je na evidenciji 2216 nezaposlenih. Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika je 4444 €. Prosječna neto plaća je 778 KM. Uspoređujući općinu pogledu vitalnih makro indikatora sa prosjekom u BiH može se zaključiti da makroekonomski pokazatelji blago rastu. To se najbolje može potkrijepiti činjenicom u području zaposlenosti u zadnje tri godine kao i u rastu BDP-a. Glede općeg kretanja zaposlenosti iz sljedećeg grafikona je vidljivo da se u posljednje 3 godine događa pozitivan pomak i povećanje broja zaposlenih za 357 osoba.

Također jedan od ključnih makropokazatelja je i kretanje plaća u zadnje tri godine. Pokazatelji su sljedeći:

Plaća u KM	2017. god.	2018. god.	2019. god.
Bruto	1033	1033	1033
Neto	788	788	788

Bruto i neto plaća imaju trend stagnacije već nekoliko godina unazad, ali prema podacima koje imamo došlo je do malog poboljšanja. Je li ovaj trend posljedica ekonomske krize u gospodarstvu ili je u pitanju strukturalna slabost našeg gospodarstva trebalo bi napraviti zasebnu ekspertnu analizu. Zabrinjavajući je trend odlaska u inimizemstvo dijela radne snage koja je imala posao u Posuškom gospodarstvu zbog “niske” plaće. Jedna od mjera koje bi se u budućnosti trebale implementirati je i ohrabrivanje poslodavaca da povećaju plaće svojim zaposlenicima koliko je to više moguće uz ohrabrivanje da se tehnološki osuvremenjuju i inovativno revitaliziraju kako bi povećali svoju konkurentnost na tržištu i na taj način dođu u poziciju da mogu povećavati plaće u gospodarstvu.

U nastavku je dat tabelaran prikaz makropokazatelja za polaznu i izvještajnu godinu (ili zadnju godinu za koju su podaci dostupni). Popunjene su kolone za koje se moglo doći do podataka:

MAKRO INDIKATORI RAZVOJA
Naziv JLS: POSUŠJE
Površina km2: 461

R.B.	OSNOVNI INDIKATORI RAZVOJA	indikator	Polazno stanje			2019		
			2018			Ukupno	Muški	Ženski
			Ukupno	Muški	Ženski			
	INDEKS RAZVIJENOSTI OPĆINE	Index						
	Stanovništvo	broj	20.477	10.287	10.190	20.477	10287	10190
1	Zaposlenih stanovnika	broj	3.446	2.000	1.446	3.519	2.041	1.478
		%	100%	58,03	41,97	100%	58,07	41,99
2	Nezaposlenih stanovnika	broj	2.289	948	1.341	2.216	819	1.397
		%	100%	41,41	58,59	100%	36,95	63,05
3	Ukupni prihodi po glavi stanovnika	iznos	93.099.299			93.099.299		
		po glavi	4.444			4.444		
4	Investicije na teritoriji JLS (u stalna sredstva)	iznos	1.472.000			1.900.000		
4,1	Od toga, u nova stalna sredstva (ako su podaci dostupni)	iznos						
5	Broj preduzeća/1000 stanovnika	omjer	32			32		
6	Prosječna neto plaća u KM	iznos	778			797		
7	Broj učenika osnovnih i srednjih škola na hiljadu stanovnika	broj	130			130		
8	Socijalni transferi po glavi stanovnika	po glavi	10,00			10,00		
9	Broj ljekara/1000 stanovnika	omjer	0,8			0,5		
10	Iznos realiziranih sredstava za prioritete iz razvojne strategije	iznos	1.200.000			1000000		
	DOPUNSKI INDIKATORI RAZVOJA							
1	Udio realiziranih kapitalnih investicija u proračunu JLS	omjer	19,00			22,00		
2	Poljoprivrednih gazdinstava/1000 stanovnika	omjer	41			42		
3	Broj korisnika socijalne pomoći/1000 stanovnika	omjer	35			35		
4	Zdravstveno osiguranih lica u odnosu na ukupno stanovništvo	omjer	85%	51%	49%	85%	51%	49%
5	Broj aktivnih članova u institucijama kulture (SKUD i biblioteka)	broj	530	221	289	530	221	289
6	Broj aktivnih članova u sportskim institucijama	broj	770	490	280	770	490	280
7	Pokrivenost domaćinstava sa pristupom kontrolisanoj vodi za piće	procenat	90%			90%		
8	Pokrivenost domaćinstava odvozom krutog otpada	procenat	100%			100%		
9	Broj naseljenih mjesta bez asfaltirane putne komunikacije	broj	0%			0		
10	Broj domaćinstava bez pristupa električnoj energiji	broj	0			0		
11	Prosječna izmjerena vrijednost CO ₂ ug/m ³	tona	0			0		

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Realizacija strategije u 2019. godini je dobra, što pokazuje 67,64% ostvarenja broja projekata. Planom implementacije za 2019. godinu predviđeno je provođenje 34 projekta ukupne vrijednosti 832.000,00 KM. U 2019. godini započeta je implementacija 23 projekata koji su projekti višegodišnjeg karaktera realizacije, dok su neki projekti iz 2018. godine završeni u ovoj izvještajnoj 2019.godini. Postotak realizacije projekata u izvještajnoj godini je dobar (67,64%), unatoč otežavajućoj okolnosti zbog nedostatka vlastitih finansijskih sredstava u okviru općinskog proračuna. To je zaista dobar uspjeh zato što vrijednost donatorskih sredstava iznosi 816.289,00 KM ili 43,93 % od ukupnog iznosa realiziranih projekata. Ukupna vrijednost u cijelosti ili djelomično implementiranih projekata je 1.858.285,68 KM, što je čak 223,35% realizacije u odnosu na projektirani finansijski okvir, a 56,07% od ovog iznosa realizirano je kroz proračun Općine, a ostalo iz vanjskih izvora. Važno je naglasiti kako ovo izvješće ne obuhvaća projekte koje Općina Posušje realizira svake godine uz pomoć županijskih ministarstava te uz pomoć sredstava federalnih ministarstava, Fonda za zaštitu okoliša i drugih. Kad bi ovo izvješće sadržalo i ta sredstva onda bi iznosi bili znatno veći.

U domeni zapažanja o ostvarenom kvalitetu sustavnog upravljanja razvojem bitno je naglasiti:

- plan implementacije za razdoblje 2019-2021 godinu je uglavnom pripremljen u skladu sa „kalendarom“ redovnih aktivnosti Odsjeka za razvoj i Jedinice za upravljanje razvojem pri uredu Općinskog načelnika (JURA).
- godišnji planovi rada službi/odjeljenja su pripremljeni u skladu sa kalendarom JURA definiranim poslovima te uz naglasak na projektni pristup. Izvještaji o realizaciji planova službi/odjeljenja su redovno razmatrani i korišteni za pripremu korektivnih mjera (te eventualnu izmjenu /dopunu Plana implementacije Strategije razvoja) ;
- U pogledu izgradnje institucionalnih mehanizama suradnje sa privatnim sektorom postignut je značajan napredak (Formirano je Lokalno ekonomsko vijeće-LEV i Savjet za zapošljavanje). Lokalno ekonomsko vijeće provodi se redovno, a najmanje 4 puta godišnje. Na Lokalnom ekonomskom vijeću članovi iz Jedinice za lokalni ekonomski razvoj iznose sve bitne informacije koje se tiču privatnog sektora.

U narednom planskom razdoblju posebnu pažnju je potrebno posvetiti:

- Dodatnom osnaživanju projektnih aplikacijskih i implementacijskih kapaciteta općine i NVO sektora kako bi se povećao broj aplikacija prema svim potencijalnim donatorskim adresama;
- Dodatno povećati obim promocijskih aktivnosti za privlačenje domaćih i inozemnih investicija;
- Intenzivirati i razviti jaču suradnju sa ekonomskom dijasporom u cilju povećanja investicija u gospodarstvo i u cilju proširenja poslovne suradnje postojećeg gospodarskog sektora sa inozemnim gospodarskim subjektima na koji naša dijaspora može imati pozitivan povezujući utjecaj.

Izvješće pripremila:

**VIŠA STRUČNA SURADNICA ZA PRIPREMU I PROVEDBU RAZVOJNIH PROJEKATA I
VODITELJICA JEDINICE ZA LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ
Dragica Lebo**

**NAČELNIK OPĆINE
Branko Bago**

5. ANEKSI

- Plan implementacije Strategije integriranog razvoja 2019-2021. godine